

mentu proti soukromému jazyku. Pro Kripka totiž tento argument napadá představu, že pravidly se může řídit jednotlivec, který nemá patřičný vztah ke společenství. Právě takový jednotlivec totiž bude mít problém, o kterém je řeč na konci výše citovaného úryvku z Wittgensteina: nikdy nebude mít jak zjistit, zda se tím pravidlem skutečně řídí, nebo se jen mylně domnívá, že se jím řídí. Jediné, co bude mít, bude pocit, že se jím řídí. Což znamená jen tolik, že nemá smysl o něm říkat, že se řídí pravidly – pojem řízení se pravidlem tedy nelze uplatnit na izolovaného jednotlivce.

Kripkovým skeptickým východiskem ze skeptického paradoxu je tak nakonec odkaz na *společenskou praxi*. Pojem řízení se pravidlem lze uplatnit jen na členy nějakého společenství. Kripke ovšem nehodlá upřít možnost řídit se pravidly někomu, koho zrovna nemá kdo zkontrolovat – nejpopulárnějším příkladem v diskusích o tomto aspektu je od začátku Robinson Crusoe (někdy rodilý robinson, jakým byl třeba Mauglí). Tvrdit o někom, že se řídí nějakým pravidlem, znamená *považovat ho za člena určitého společenství*. Jednotlivec je přijímán za plnoprávného člena společenství právě na základě toho, že si osvojí soubor určitých dispozic k jednání, wittgensteinovsky řečeno naučí se určité *jazykové hry*, mezi něž patří v našem případě také to, že za obvyklých okolností sečte $68 + 57 = 125$. Kdo si tyto dispozice neosvojí, není přijat. Kdo se od nich začne soustavně odchylvat, je ze společenství vyloučen. Právě o sdílení takového souboru dispozic podle Kripka mluvil Wittgenstein, když mluvil o sdílení „životní formy“. To vše se samozřejmě netýká jen pojmů jako sčítání, ale také významu termínů jako „pojem“, „pravidlo“, „skutečnost“ nebo „pravda“.

Kripke nebyl první, kdo spojil problém soukromého jazyka s otázkou pravidel, ale rozhodně se mu povedlo

upoutat na tuto spojitost pozornost jako nikomu před ním. Jeho kniha přivedla debatu o soukromém jazyce k otázce, co to znamená rozumět, a především k napětí mezi dvěma rysy rozumění. Na jedné straně něčemu vždy rozumí nějaký jednotlivec a z povahy věcí tomu rozumí sám za sebe a po svém. Na druhé straně rozumět něčemu znamená být připraven na všechny situace, kdy lze toto rozumění uplatnit: když rozumím nějakému slovu, znám jeho použití ve všech možných situacích, respektive v každé situaci budu s to posoudit, zda je jeho použití správné – a to se samozřejmě týká situací, s nimiž jsem se zatím nesetkal. K tomuto druhému rysu rozumění patří důraz na objektivitu rozumění – když něčemu porozumím, je to jako když objevím či najdu něco, co tady už bylo, totiž určitý standard. Viděli jsme, že napětí mezi těmito dvěma aspekty se týkala argumentace Kripkova pomyslného skeptika: na jedné straně je tu něco předem daného, co určuje správnost uplatnění našeho porozumění ve všech možných případech jako koleje, které jdou do nekonečna, a na druhé straně porozumět něčemu je náš vlastní výkon, který za nás nikdo neudělá, a je otázka, jak je vlastně vůbec možné, že nám jej může někdo zprostředkovat. Skeptické argumenty přesvědčivě ukazují na jedné straně, že rozumět něčemu nemůže být mentální stav, a na druhé straně, že není jasné, jak může to, čemu rozumíme, existovat důsledně nezávisle na nás.

Společenské pojetí významu ovšem vyvolalo vedle souhlasu také pochybnosti i rozhodné námítky. Některé asi ledaskoho hned napadnou: „Počítat (myslet nebo používat nějaký výraz) správně přece není totéž jako dělat něco stejně jako ostatní!“, „Cosi jako pravdivé poznání je přece možné jen tam, kde už existuje skutečnost, kterou lze poznávat?!“, „Počítat, přemýšlet nebo psát a mluvit přece mohu